

פתרון הבחינה בתנ"ך, 2 יחידות לימוד - קיץ תש"ע 2010

שאלונים: 137,001203

מוגש על-ידי: גליה סמו, חווה צדוק, דנית בר-אור סבאג

מורות לתנ"ך ברשת בתי הספר של יואל גבע

פרק ראשון – קטע שלא נלמד

על הנבחן לענות על שלוש שאלות: שאלה 1 (חובה), ועל שתיים מהשאלות 2-4.

שאלה מספר 1

שלבי התהליך ההדרגתי של ההפחתה במספר הלוחמים הם:

בשלב הראשון ה' אומר לגדעון לשחרר את אלה המפחדים מהמלחמה:

"מי ירא וחרד ישב ויצפר מהר גלעד" (פסוק 3).

עשרים ושנים אלף איש עוזבים את המערכה ונותרים עשרת אלפים איש: "וישב מן העם עשרים

ושנים אלף ועשרת אלפים נשארו" (פסוק 3).

בשלב השני ה' אומר לגדעון להוריד את העם למים, מי שילקק את המים ככלב ישאר ויצא לקרב: "כל

אשר ילק בלשונו מן המים כאשר ילק הכלב תציג אותו לבד..." (פסוק 5) וכל השאר ישוחררו.

סה"כ מספר המלקקים הוא 300 איש עימם יוצא גדעון למלחמה: "ויהי מספר המלקקים בידם על

פיהם שלש מאות איש וכל יתר העם כרעו על ברכיהם..." (פסוק 6).

שאלה מספר 2

הסיבה להפחתת הלוחמים היא שהעם לא יחשוב כי ניצח במלחמה בזכותם ולא בזכות ה': "פן יתפאר

עלי ישראל לאמר ידי הושיעה ליי" (פסוק 2).

שאלה מספר 3

הנימוק לשחרורם של אלה המפחדים הוא על מנת למנוע את השפעתם השלילית על שאר הלוחמים

ופגיעה במורל.

שאלה מספר 4

לפי רש"י, אלה הכורעים על ברכיהם לא נבחרו להילחם עם גדעון משום שהם עתידים לכרוע גם בפני

אלוהים אחרים.

פרק שני – נושא הגג: "מלכים ונביאים"

על הנבחן לענות על שתי שאלות: על אחת מהשאלות 5-6, ועל אחת מהשאלות 7-8.
בכל אחת מהשאלות על הנבחן לענות על שניים מהסעיפים א-ג.

שאלה מספר 5

על הנבחן לענות על שניים מהסעיפים א'-ג'

סעיף א'

- (1) נישואיו של שלמה לבת פרעה היו נישואים פוליטיים (דיפלומטיים). שלמה יכול היה להשיג קשרים פוליטיים הדוקים ידידותיים עם מצריים.
- (2) פרעה, שבחר להשיא את ביתו לשלמה, על אף שלא היה נהוג לחתן בנות מצריות עם אלה שאינם מעמך, הראה בכך את החשיבות הגדולה של שלמה בעיניו וכן את רצונו העז לכונן קשרי ידידות הדוקים בינו לבין ישראל.

סעיף ב'

- (1) הביקורת כלפי שלמה בפס' 2-4: "רק העם מזבחים בבמות" (פס' 2) אך "רק בבמות הוא מזבח ומקטיר" (פס' 3). אין בימיו של שלמה ריכוז פולחן, ועבודת ה' התבצעה בבמות השונות ברחבי הארץ.
- (2) הנימה הסלחנית כלפי שלמה באה לידי ביטוי בעובדה שהסופר מציין מפורשות כי הסיבה לפיזור הפולחן נבעה מכך שבית המקדש טרם נבנה וכן הציון ששלמה שומר על מצוות ה'.
הדוגמאות לכך:
 - (1) "כי לא נבנה בית לשם ה' עד הימים ההם" (פס' 2).
 - (2) "ויאהב שלמה את ה' ללכת בחוקות דוד אביו" (פס' 3).
 - (3) "וילך המלך גבעונה לזבוח שם כי היא הבמה הגדולה" (פס' 4) - ניתן לומר ששלמה, ברצונו לכבד את ה', ביקש לזבוח לה' בבמה הגדולה והמרכזית ביותר.

סעיף ג'

- (1) התפקיד העיקרי של המלך בישראל ע"פ הקטע הוא שיפוט צודק את העם (על הנבחן היה לציין ראייה אחת):
 - "ונתת לעבדך לב שומע לשפוט את עמך..." (פס' 9) - שלמה מבקש מה' יכולת שיפוטית ע"מ שיוכל לשפוט את עמו בצדק.
 - "יען אשר שאלת את הדבר הזה... ולא שאלת... ולא שאלת... ושאלת לך הבין לשמוע משפטי" (פס' 11) - ה' מרוצה מבחירתו של שלמה לבקש חכמה שיפוטית ולא בקשות אחרות, הנוגעות לטובתו האישית.
וכן תתקבלה דוגמאות מנומקות נוספות.
- (2) התנאי שמציב ה' לשלמה הוא: אם שלמה יקיים את מצוות ה' וחוקיו, הוא יזכה לאריכות ימים.

שאלה מספר 6

על הנבחן היה לענות על שניים מהסעיפים א'-ג'

סעיף א'

(1) על הנבחן לציין שלושה מהשלבים הבאים:

1. הטלת מצור על ירושלים "ויחן עליה ויבנו עליה דייק סביב" (פסוק 1).
 2. הבקעת חומות העיר על-ידי הכובש הבבלי: "ותבקע העיר... וכשדים על העיר סביב" (פסוק 4).
 3. לכידת מלך יהודה ע"י הצבא הבבלי: "ויתפשו את המלך" (פסוק 6).
 4. הבאת צדקיהו למשפט בפני נבוכדנאצר מלך בבל, כליאתו והוצאת בניו להורג: "וידברו אתו משפט ואת בני צדקיהו שחטו... ויאסרהו" (פסוקים 6-7).
 5. שריפת בית המקדש בכך פגע הכובש הבבלי במעמדה הדתי של ירושלים: "וישרף את בית ה'" (פסוק 9).
 6. שריפת המבנים המנהלתיים החשובים ואת הבתים הגדולים בעיר: "ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלים, ואת כל בית גדול שרף באש" (פסוק 9).
 7. ניתוח חומות ירושלים והפיכתה לעיר חסרת הגנה: "ואת חומות ירושלים סביב נתצו" (פסוק 10).
 8. הגלית העם והשארית השכבות הנמוכות ביותר: "ואת יתר העם... הגלה... ומדלת הארץ השאיר" (פסוקים 11-12).
- (2) הסיבה לתיאור המפורט של שלבי הכיבוש היא הרצון להדגיש את גודל האסון של חורבן וכיבוש ירושלים.

סעיף ב'

- (1) ניתן ללמוד מהחרס כי העיר לכיש עדיין לא נכבשה ע"י בבל, שכן רואים את האותות ממנה. לעומת זאת, עזקה נכבשה ע"י בבל, שכן לא רואים את לפידי האש ממנה.
- (2) חרס זה מתאר את שלבי הכיבוש של הצבא הבבלי והערים שכבש לפני כיבוש ירושלים.

סעיף ג'

בדברי הימים מתוארים מעשיו השליליים של צדקיהו מלך יהודה. הוא היה מלך חוטא לה' אשר לא נשמע לקול ירמיהו הנביא, וכן הוא מרד בבבל, האימפריה לה נשבע אמונים בשם ה'. במלכים מתוארת התוצאה של מעשי צדקיהו. בבל הענישה אותו על המרד בה, כבשה את ירושלים, לכדה את צדקיהו, העמידה אותו למשפט וכלאה אותו ולאחר ששחטה את בניו לנגד עיניו.

שאלה מספר 7

על הנבחן היה לענות על שניים מהסעיפים א'-ג'

סעיף א'

שני האירועים:

רפורמת יאשיהו: 622-621 לפנה"ס.

גלות יהודה / חורבן בית המקדש הראשון - 586 לפנה"ס.

סעיף ב'

ראיות לקביעת העובדה שירמיהו אינו יכול להתחמק מיעודו כנביא (על הנבחן היה לציין שתיים):

- "בטרם אצרך בבטן ידעתוך ובטרם תצא מרחם הקדשתוך" (פס' 5) - ירמיהו יועד לתפקיד הנבואה עוד בטרם נולד ולפיכך אין ביכולתו להתחמק מתפקיד זה.
- "כי על כל אשר אשלחך תלך וכל אשר אצוך תדבר..." (פס' 7) - ה' מחייב את ירמיהו לדבר/ לנבא בשמו, ולפיכך אין ביכולתו של ירמיהו להתחמק מתפקיד זה.
- "... הנה נתתי דברי בפיך" (פס' 9) - ה' "נגע" בפיו של ירמיהו ו"הכניס" את דברי הנבואה לפיו, לפיכך אין ירמיהו יכול שלא לנבא ולהתחמק מיעודו.

סעיף ג'

- (1) משמעות היעוד "נביא לגויים" הינה שירמיהו עתיד לתפקד כנביא עבור עמי העולם באופן כללי, ולא רק לעם ישראל (או ממלכת יהודה). ירמיהו עתיד להיות נביא אוניברסלי לכל עמי העולם (כשם שה' הוא אל אוניברסלי).
- (2) תמצית נבואתו של ירמיהו הינה לבשר על חורבן ממלכת יהודה: "לנתוש ולנתוץ להאביד ולהרוס" (פס' 10), ואחרי-כן לנבא על גאולתה "לבנות ולנטוע" (פס' 10).

שאלה מספר 8

על הנבחן היה לענות על שניים מהסעיפים א'-ג'

סעיף א'

- (1) על פי דברי ירמיהו, האנשים הסובבים אותו לועגים לו ולדבריו "כל היום פלה לועג ליי" (פסוק 7). אן מביישים אותו בשל נבואותיו "כי היה דבר ה' לי לחרפה ולקלס כל היום" (פסוק 8). אן ממתניים לכך שיתפתה לנבא פעם נוספת, על מנת לפגוע בו "אולי יפותה **ונוכלה** לו ונקחה נקמתנו ממנו" (פסוק 10).

- (2) גמול על פי עקרון מידה כנגד מידה (על הנבחן לציין שתי דוגמאות).

שורש י-כ-ל:

- החטא: "אולי יפותה **ונוכלה** לו..." (פסוק 10) - אויבי ירמיהו ממתניים שיתפתה לנבא על מנת שיוכלו לפגוע בו ולא יגברו עליו.
- העונש: "על כך רודפי יכשלו ולא **יכלו**" (פסוק 11) אויבי ירמיהו יכשלו בנסיונותיהם לפגוע בו ולא יגברו עליו.

שורש נ-ק-מ:

- החטא: "ונקחה **נקמתנו** ממנו" (פסוק 10)- אויבי ירמיהו מעוניינים לנקום בו ולפגוע בו בשל נבואותיו.
- העונש: "אראה **נקמתם** מהם כי אליך גיליתי את ריבוי" (פסוק 12). ה' ינקום ויעניש את אויבי ירמיהו על רצונו לפגוע בו (בירמיהו).

סעיף ב'

ירמיהו רואה בה' מקור למצוקתו. (על הנבחן לבסס את טענתו על שתי ראיות):

1. ה' הוא זה שהטיל על ירמיהו את תפקיד הנבואה בניגוד לרצונו, וחייב אותו לקבל על עצמו את תפקיד הנבואה: "פתתני ה' ואפת חזקתני ותוכל..." (פסוק 7).
2. ה' הוא זה שנתן בפיו של ירמיהו את נבואותיו, הגורמות לנביא לחרפה ולקלס "כי היה דבר ה' לי לחרפה ולקלס כל היום" (פסוק 8).
3. ה' הוא שגרם לנבואותיו לשרוף את ירמיהו מבפנים ולפיכך ה' הוא מקור סבלו של הנביא: גם אם הוא לא מעוניין לנבא, הוא חייב לבצע זאת: "ואמרתי לא אזכרנו ולא אדבר עוד בשמו והיה בלבי כאש בוערת... ולא אוכל" (פסוק 9).

סעיף ג'

בפסוק 13 מביע ירמיהו בטחון בה' ובהצלתו מיד אויביו. בנוסף הוא קורא להלל את ה' וקובע שה' מציל את הצדיק מפני אלה המבקשים לפגוע בו. תוכנו של פסוק 13 אינו תואם את תלונותיו של ירמיהו כלפי ה' בפסוקים 7-12, ולכן יש הטוענים שאינו מהווה חלק מקורי מהקטע על הנבחן היה לציין שתי ראיות לביסוס טענה זו:

- "שירו לה' הללו את ה' כי הציל נפש אביון מיד מרעים" (פסוק 13). וזאת בניגוד לדבריו בפסוק 7 "פיתתני ה' ואפת..." (יתקבלו השוואות לפסוקים אחרים מן הקטע שיראו את הניגוד ביניהם לבין פסוק 13).
- בין פסוקים 7-12 לפסוק 13 קיים רווח בכתוב (פרשה פתוחה) ולכן ניתן לראות שגם המסורת ראתה בפסוק 13 חריג משאר הפסוקים.

פרק שלישי – נושא החובה: "עלילות הראשית"

על הנבחן לענות על אחת מהשאלות 9-10.

שאלה מספר 9

סעיף א'

- (1) היחס של האדם כלפי האשה הוא שליטה, וזאת משום שהוא זה שנותן לה את שמה "אשה": "לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת". יחס זה מבוסס על העובדה שהיא נוצרה מצלעו.
- א: היחס של האדם כלפי האשה הוא שביעות רצון ממנה, משום שבניגוד לבע"ח היא נבראה

ממנו ולכן מתאימה לו: "זאת הפעם עצם מעצמי...". יחס זה מבוסס על הצורך של האדם להתחבר לדומה לו. אן: היחס של האדם כלפי האשה הוא השלמה, היא משלימה אותו: "על כן, יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לקשר אחד". היחס מבוסס על כך שהאשה נבראה ממנו, ולכן משלימה אותו, והתחברות אליה גורמת לו להרגיש שלם.

(2) "ואל אישך תשוקתך והוא ימשל בך" (פסוק 16). טיב הקשר בין האשה והאיש הוא של שולט ונשלטת. קשר זה מבוסס על הוראה אלוהית או על כך שבעקבות חטא גן-עדן אחד מעונשיה של האשה הוא להישלט ע"י האיש.

סעיף ב'

הקושי- כיצד יתכן שה' אמר שביום שבו יאכלו מעץ הדעת ימותו, והרי שלאחר האכילה מהעץ האדם והאשה לא מתו באופן מיידי? ספורנו פותר קושי זה באופן הבא: לדעתו, ברגע שהאדם ואשתו אכלו מעץ הדעת הם לא יוכלו לחיות לנצח, אלא יהפכו לבני תמותה.

שאלה מספר 10

סעיף א'

- (1) בבראשית ח' ההבטחה האלוהית היא שה' לא ישמיד עוד את האנושות ובעה"ח כפי שעשה, ולא יקלל עוד את האדמה: "לא אוסיף לקלל עוד את האדמה... ולא אוסיף עוד להכות את כל חי".
- בבראשית ט' ההבטחה האלוהית היא שה' לא יביא עוד מבול להשמיד את האדם ובעה"ח: "ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ".
- (2) הסיבה להבטחה היא המודעות של ה' ליצר הרע של האדם. האדם הוא רע מטבעו, טבע שלא ניתן לשינוי ולכן אין טעם בהשמדתו.

סעיף ב'

- (1) נימוק לבחירת הקשת לעל הנבחן היה לציין אחד):
 - (1) זהו סיפור אטיולוגי המסביר מדוע בזמנים של גשם מופיעה קשת.
 - (2) הקשת הייתה כלי מלחמתו של ה' והנחתה בשמיים מסמלת הפסקת-אש בין אלוהים לבני האדם.
 - (3) הקשת נבחרה על מנת להזכיר לה' שלא להביא עוד מבול.
- (2) הצדדים בברית בבראשית הם: ה', נח ומשפחתו וזרעם ובעה"ח. הצדדים בברית בשמות הם: ה' ועם ישראל. בבראשית הקשת כאות נועדה להזכיר לה' שלא להביא עוד מבול: "והייתה הקשת בענן וראיתה לזכר ברית עולם". בשמות, השבת כאות נועדה להזכיר שה' ברא את העולם בששה ימים וביום השביעי נח ושבת ממלאכתו: "כי ששת ימים עשה ה' את השמיים ואת הארץ וביום השביעי שבת".

פרק רביעי – נושאי הבחירה

בפרק זה חמישה נושאים, ובכל נושא שתי שאלות. על הנבחן לבחור בשלושת הנושאים שלמד, ולענות על שאלה אחת בכל נושא.

נושא בחירה: "חורבן גלות וגאולה"

שאלה מספר 11

סעיף א'

- (1) ירמיהו- ההבטחה היא שה' יחזיר את הגולים שהוגלו לבבל בחזרה לארץ "והשיב אתכם אל אדמתכם" (פסוק 12).
- יחזקאל- ההבטחה היא שה' יחזיר את עמו מהגלות לארץ ישראל "והחזרתי אתכם על אדמתכם".
- (2) בבל- ירמיהו מנחה את העם להשאר בארץ ולא לפחד מפני מלך בבל, משום שה' יציל אותם מידו.
- מצרים- ירמיהו מנחה את העם לא לרדת למצרים, משום שהרעב ממנו הם פוחדים ימצא אותם גם שם והם ימותו.

סעיף ב'

פירוש נבואת יחזקאל כתחיית המתים מסתמך על תיאור פתיחת הקברים והוצאת העם מהם "הנה אני פותח את קברותיהם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי" (פסוק 12).

שאלה מספר 12

סעיף א'

הדברים ששמע נחמיה מאנשי יהודה:

מצב היהודים שיושבים בירושלים (בימי נחמיה) קשה מאוד, הם חיים בעוני (בחרפה) וחומת ירושלים פרוצה ושעריה שרופים.

תגובתו:

נחמיה בוכה, מתאבל, צם ומתפלל לאלוהים.

סעיף ב'

- (1) נושא התפילה- התהילים: הרצון לשוב לארץ. הגולים מתארים לעצמם את שיבת ציון, ומבקשים מה' שישב את שבותם כ"אפיקים בנגב", כלומר כשם שמים זורמים בנחלים היבשים כשיורד גשם, הם ישטפו וימלאו את הארץ. "שובה ה' את שבותנו כאפיקים בנגב" (פס' 4). נחמיה מבקש מה' להושיע את עם ישראל ממצבו הקשה "תהי נא אזנד קשבת... לשמוע אל תפילת עבדך... על בני ישראל עבדיך" (פסוק 6).
- (2) נחמיה מבקש מה' שיגרום למלך להקשיב לבקשתו ולהסכים לה. "אנא אדוני תהי נא אזנד קשבת... והצליחה נא עבדך היום ותנהו לרחמים לפני האיש הזה" (פס' 11).

נושא בחירה: "אדם וגורלו בספרות החכמה"

שאלה מספר 13

סעיף א'

המיתוס הנזכר בשני הכתובים הוא התנין, שלפי המיתוס נחשב לאל. באיוב ישנה הכרה במיתוס. איוב טוען כנגד אלוהים שהוא נוהג בו כפי שהוא נוהג באויביו- התנין ומכאן שהתנין נתפס כאל. לעומת זאת, בבראשית א' ה' מתואר כמי שברא את התנין, ומכאן שהתנין אינו אלא בע"ח רגיל ככלל בע"ח.

סעיף ב'

- (1) תשומת הלב המוגזמת שה' מעניק לאיוב באה לידי ביטוי בשתי דרכים:
1. ה' מופיע אף בחלומות איוב ומבהיל אותו באמצעותם "וחתתני בחלמות ומחזיונות תבעתני".
 2. ה' משגיח על מעשי איוב השגחה קפדנית ודקדקנית. הוא בוחן אותו על כל צעד ושעל בכל זמן: "ותפקדנו לבקרים לרבעים תבחננו". אָן: "לא תרפני עד בלעי רוקי".
- (2) התפיסה הדתית- אמונית של בלדד היא שה' שופט בצדק, דהיינו מעניק גמול לצדיקים ומעניש את הרשעים: "האל יעות משפט ואם שדי יעות צדק" (פסוק 3).

שאלה מספר 14

סעיף א'

הטבע מתנהל במעגליות, מחזוריות קבועה בלתי משתנה הקבועה מראש. (על התלמיד לציין שתיים מהדוגמאות הבאות): השמש זורחת נעה במסלול קבוע, שוקעת וחוזר חלילה: "וזרח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם".

הרוח נעה במעגלים מצפון לדרום: הולך אל דרום וסובב אל צפון סובב סבב הולך הרוח ועל סביבותיו שב הרוח". כל הנחלים זורמים תמיד אל הים וחוזר חלילה והים אף פעם איננו מלא: "כל הנחלים הלכים לים והים איננו מלא...".

סעיף ב'

בקהלת א' מגיע קהלת למסקנה כי אין יתרון בכל מעשי האדם מתוך ההתבוננות בטבע. כפי שהטבע הוא מחזורי ואינו משתנה כך גם מעשי האדם קבועים מראש, ונידונים לחזור על עצמם "דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת"- הדורות מתחלפים, אך האנושות אינה מתקדמת לשום מקום.

אָן: "מה שהיה הוא שיהיה ומה שנעשה הוא שיעשה ואין כל חדש תחת השמש". מה שהאדם יעשה כבר נעשה ולהיפך.

אָן: יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא כבר היה לעלמים אשר היה מלפננו"- גם אם דבר מה נראה כחידוש, זה רק למראית עין, והאדם יגלה שדבר זה כבר נעשה בעבר.

בקהלת ג' מגיע למסקנה כי אין תועלת במעשי האדם בעקבות העובדה שהכל נקבע מראש ע"י ה'. לכל דבר זה יש הזמן שלו, ואין האדם יכול לעשות דבר על מנת לשנות זאת: "לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים עת ללדת ועת למות" (וכן כל ציטוט מפסוקים 1-8).

נושא בחירה: "חיי הפרט והכלל בראי השירה"

שאלה מספר 15

סעיף א'

- (1) בפרק ב' אומרת הרעיה כי אהובה הביא אותה לבית היין, למסבאה, ומבטו מרעיף עליה אהבה.
- בפרק ח' אומרת הרעיה כי היא תשקה את אהובה יין מתובל ויין רימונים.
- (2) לפי המדרש ה' הביא את עם ישראל למרתף היין, הוא הר סיני, ושם הוא נתן לו את התורה והמצוות, אותן קיבל העם באהבה.
- המדרש מפרש את הפסוק ע"פ שיטת האליגוריה הרואה בשיר השירים טקסט המתאר את מערכת היחסים בין ה' לעם ישראל.

סעיף ב'

הנערה הייתה רוצה שהאהוב יהיה כמו אחיה, על מנת שתוכל להפגין את רגשותיה אליו בפומבי ולנשקו. מכאן שההתנהגות החברתית המצופה מן הנערה היא לנהוג בצניעות ולא להפגין רגשות אהבה כלפי אהובה בפומבי (אלא רק כלפי בני משפחתה).

שאלה מספר 16

סעיף א'

מזמור קכ"א:

ההלל: "ה' עושה שמיים וארץ" (פס' 2) - המשורר מהלל את ה' על כך שברא את העולם.

הבקשה: "עזרי מעם ה'" (פס' 2) או "אל יתן למות רגלך אל ינום שומרך" (פס' 3) או פס' 7,5 בהם המשורר מבקש מה' לשמור על אותו אדם ולהצילו מהסכנות האורבות לו.

איכה ה':

ההלל: "אתה ה' לעולם תשב כסאך לדור ודור" (פס' 19) - ה' הוא השליט הנצחי בעולם, מאז ומתמיד ולנצח.

הבקשה: "השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם" (פס' 21) - העם מבקש מה' לתת לו הזדמנות לחזור בתשובה ולגאול אותם ולהשיב את מצבם לקדמותו.

סעיף ב'

התופעה היא יתק"ק / יתק"א - חזרה על הפסוק שלפני אחרון בספר וכתובתו מחדש בסופו של הספר, על מנת שלא לסיים את הספר בנימה פסימית.

פסי' 22 עוסק בחרון אפו של ה' על העם, ועל מנת שלא לחתום באופן פסימי זה את מגילת איכה, יש חזרה על פסי' 21, העוסק בבקשת הגאולה.

נושא בחירה: "חוק וחברה במקרא"

שאלה מספר 17

סעיף א'

- א. (1) שני איסורים המוטלים על המלווה, על פי פסוק 24:
- אסור למלווה לדרוש מהלווה את החזר החוב בכוח ובדרכים אלימות.
 - אסור למלווה לגבות מהלווה ריבית על ההלוואה.
- (2) מטרת האיסורים היא לנהוג בחמלה כלפי עניי עם ישראל, להקל עליהם במסגרת ההלוואות, על מנת לסייע להם ככל שניתן.

סעיף ב'

- ב. (1) על פי הקטע בספר שמות הציווי הינו שאם המלווה נוטל כערבון מהלווה את שמלתו (מעילו), עליו להשיבה ללווה עד לשקיעת השמש. הנימוק לצו זה: מדובר בשמלתו היחידה של הלווה ואם היא לא תושב לו, לא יהיה לו במה להתכסות בלילה. כפועל יוצא מכך, הלווה העני יזעק לה' ויבקש את עזרתו וה' מבטיח שישמע לצעקתו (ובכך מאיים באופן עקיף על המלווה, ומבקש ממנו לנהוג בלווה באופן מצפוני).
- (2) הנימוק שייטכן לציווי זה הוא נימוק מוסרי-כלכלי, אם המלווה יקח מהלווה את שורו כערבון, הוא ימנע מהלווה את פרנסתו, שכן שור הוא בהמת עבודה ועל-ידי כך ימנע גם את האפשרות מהלווה להחזיר את חובו, ולכן בחוק המזרח קדמוני, על מנת שלא יקרה מצב שכזה, מוטל קנס על מלווה שלוקח את שורו של הלווה כערבון.

שאלה מספר 18

סעיף א'

- (1) שני הצווים שהחוק מצווה על האדון:
- על האדון לשחרר את עבדו או אמתו בתום שש שנות עבדות.
 - בעת השחרור על האדון להעניק לעבדו או לאמתו מענק שחרור- מצאנו, מגורנו ומיקבו.
- (2) מטרת הצווים:
- שחרור העבד או האמה בתום השנה השישית בא להגביל את משך העבדות בישראל, וזאת על מנת שעבד עברי לא יהיה עבד עולם, אלא יהיה זמן קצוב לשעבודו.
 - מתן מענק השחרור בא במטרה לאפשר לעבד או לאמה לפתוח בחיים חדשים עם הון מסוים, על מנת שלא ישובו להיות עבדים.

סעיף ב'

על-פי ירמיהו ל"ד, 13-16 ההאשמה בה מואשם העם היא :

על אף חוק ה' שניתן לעם לאחר יציאת מצריים, שהורה לבני ישראל לשחרר את עבדיהם ואמהותיהם בתום שש שנות עבדות (ככתוב בדברים ט"ו) הדורות הקודמים לא מילאו אחר הוראה זו ועברו על חוק ה'.

אך- על אף שהדור המוצג בירמיהו ל"ד קיים את חוק ה' ושחרר את עבדיו ואמהותיו כמצווה עליהם, לאחר מכן הוא (הדור הנוכחי) השיב וכבש מחדש את העבדים והאמהות, וזאת בניגוד לחוק ה', שדרש שחרור ללא כל אפשרות שעבוד מחדש.

נושא בחירה: "המאבק לחברה מוסרית – ערך מרכזי בנבואה"

שאלה מספר 19

סעיף א'

ביקורת מוסרית-חברתית כנגד עשירי העם (על הנבחן לציין שתי דוגמאות מכל כתוב):

עמוס ו:

- "השוכבים על מוטות שן וסרוחים על ערשותיו" – עשירי העם שורצים במיטותיהם המפוארות, בחוסר מעש.
- "ואוכלים כרים מצאן ועגלים מתוך מרבק" (פסוק 4)- עשירי העם נהנים ממזון מובחר ומשובח.
- "הפורטים על פי הנבל כדוד חשבו להם כלי שיר" (פסוק 5)- עשירי העם מבליס את זמנם במסיבות ובנגינה.
- "השותים במזרקי יין" (פסוק 6)- עשירי העם שותים לשכרה (היישר מקנקני השתייה).
- "וראשית שמנים יימשחו" (פסוק 6)- עשירי העם נהנים מטיפוחם העצמי (תמרקים וכדומה).

עמוס ח:

- "להקטין איפה ולהגדיל שקל ולעוות מאזני מרמה" (פסוק 5)- עשירי העם מרמים את העניים במסחר על ידי הקטנת האיפה וזיוף המאזניים.
- "לקנות בכסף דלים ואביון בעבור נעלים" (פסוק 6)- העשירים מרמים את העניים במסחר הגורמים לכך שיימכרו לעבדות.
- "ומפל בר נשביר" (פסוק 6)- עשירי העם מערבבים בתוך החיטה את קליפות החיטה, ובכך מרמים את העניים (כיוון שמוכרים להם את פסולת החיטה).

סעיף ב'

(1) תופעת הטבע היא רעידת אדמה.

(2) הקשר בין פסוקים 4-6 לפסוק 8: בפסוקים 4-6 מאשים עמוס את עשירי העם ברמאות במסחר ועושק עניים, ובשל כך הארץ תרגז, כלומר תגיב בחומרה ותרעד (רעידת אדמה)- קשר של סיבה ותוצאה.

- "לקנות בכסף דליים ואביון בעבור נעליים" (פסוק 6) או כל פסוק אחר המביע את אותו רעיון.
- "ויאבל כל יושב בה ועלתה באר כולה ונגרשה ונשקעה כיאר מצרים" (פסוק 8).

שאלה מספר 20

סעיף א'

קבוצות מנהיגים מן הקטעים השונים:

יחזקאל כ"ב 23-31: (על הנבחן לציין שלוש קבוצות)

- נשיאים (זאת ע"פ תיקון הטקסט בפס' 25)
 - כוהנים (פס' 26)
 - שרים (פס' 27)
 - נביאים (פס' 28)
 - עם הארץ (פס' 29) - האליטה / האצולה.
- יחזקאל ל"ד 1-10: (על הנבחן לציין קבוצה אחת)
- רועים - מנהיגים, מלכים.

האשמה אחת כלפי כל קבוצה:

יחזקאל כ"ב:

- נשיאים: גזלו את רכושו של העם ונהגו בחוסר צדק ובעוול, תוך המתת חפים מפשע.
 - כוהנים: לא לימדו את העם כיצד לבצע את חוקי פולחן ה'. או לא הבדילו בין בע"ח טמאים וטהורים (במסגרת הקרבת הקורבנות) או לא אכפו את מצוות השבת.
 - שרים: קבלו שוחד והביאו להרשעתו ולמותו של הצדיק.
 - נביאים: גרמו לעם לחיות באשליות כאשר נבאו לעם נבואות נחמה על אף שאינן נכונות או נבאו נבואות שקר בשם ה'.
 - עם הארץ: עשקו וגזלו מהשכבות החלשות, רימו את הגר, ועיוותו משפט.
- יחזקאל ל"ד: (על הנבחן היה לציין האשמה אחת):
- בקטע זה הנביא מאשים את מנהיגי יהודה:
1. המנהיגים דואגים לעצמם ולא דואגים לעם.
 2. המנהיגים מנצלים את העם לטובת התועלת האישית שלהם (אוכלים את השומן ולובשים את הצמר).
 3. המנהיגים פוגעים בעם (מקריבים את הצאן המובחר).
 4. המנהיגים אינם דואגים לשכבות החלשות.
 5. המנהיגים מחזירים את העם לדרך הישרה.

6. המנהיגים גורמים לכך שהעם ינתן ביד אויביו.

סעיף ב'

הנבואה היא נבואת פורענות כלפי המנהיגים, משום שה' מעניש אותם על התנהגותם כלפי העם. ה' ידרוש את העם מידם ויפסיק את הנהגתם: "ודרשתי את צאני מידם והשבתים מרעות צאן" (פס' 10). כמו כן, זוהי נבואת נחמה לגולים, משום שבמקום המנהיגים הנוכחיים ה' הוא זה שינהיג את העם ויציל אותו מאויביו: "ודרשתי את צאני מידם... והצלתי צאני מפיהם" (פס' 10).